

Așezarea de secolele III-IV e.n. de la Hodoni-Pustă Jud. Timiș

A. În anul 1976, în timp ce se efectua un sondaj arheologic pe teritoriul satului Hodoni în punctul „Pocioroane”¹, cercetările de suprafață întreprinse cu acest prilej au dus la descoperirea², pe platoul de la nordul fermei furajere nr. 4 Hodoni, în unul din punctele numite de localnici „Pustă”, a două mari șanțuri de evacuare a rezidurilor fermei, excavate cu puțin timp înainte. Primul șanț, orientat dinspre sud (de la gardul fermei nr. 4) spre nord, avea o lungime de 855 metri, lățime 1,20 m și adâncime de aproximativ 2 m. La extremitatea sa nordică începe al

doilea șanț, orientat est-vest, perpendicular pe primul (formind cu acesta un unghi de 90 de grade), lung și el de aproape 1 000 de metri și avînd aceeași lățime și adâncime ca și acesta, fapt firesc, deoarece ambele au fost excavate mecanic.

Cercetînd profilele celor două șanțuri precum și pămîntul depus pe latura dreaptă a lor s-au constatat următoarele :

1 — Primul șanț a străbătut de la un capăt la altul, pe axa longitudinală (sud-nord) o așezare de mai mari proporții. Profilul acestui șanț a relevat (fig. 1) :

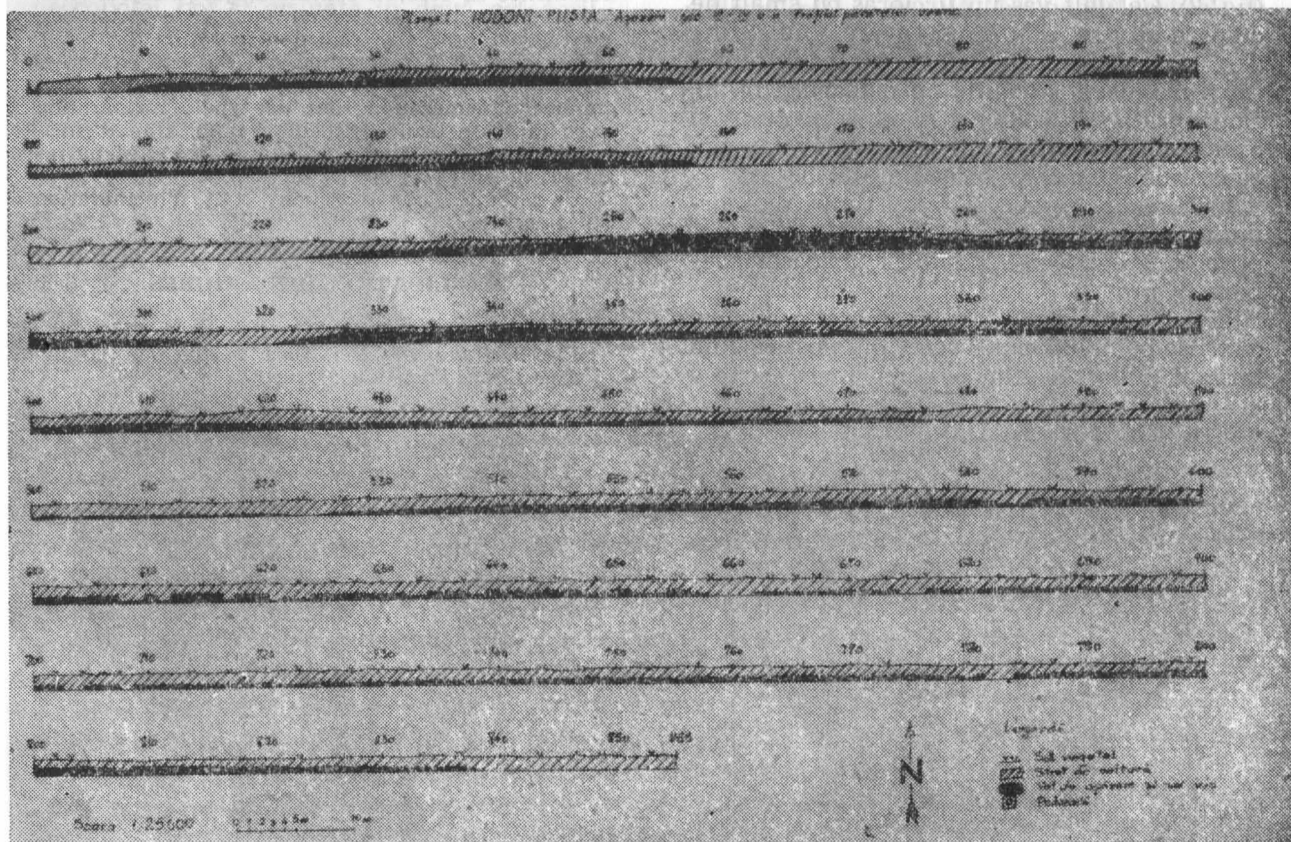

Fig. 1. Hodoni-Pustă. Profilul peretelui vestic al șanțului de evacuare (S 1).

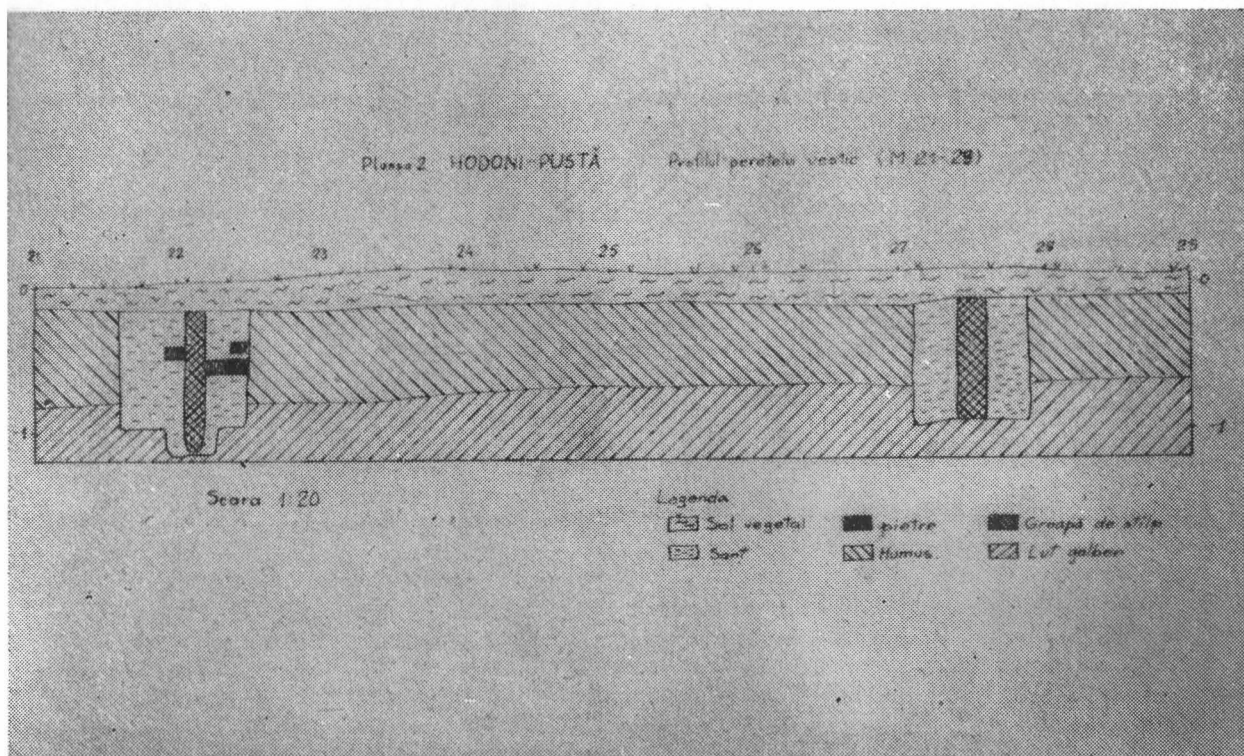

Fig. 2. Hodoni-Puștă. Profilul peretelui vestic al șanțului de evacuare (S 1) metri 21—29

A. Între metri 21,60—22,50 și 27,10—27,90 s-au detașat urmele a două garduri exterioare așezării (fig. 2 și 4/c—d). Stâlpii de lemn, groși de 15—20 cm au fost implinți în gropi pînă la o adîncime de aproximativ 1 m de la nivelul de călcare actual. Gropile pornesc din partea superioară a humusului negru (nivelul de cultură din așezare) și străpung și coboară în lutul galben o adîncime de 30—40 cm.

Între cele două garduri este o distanță de 4,60 m. O viitoare secțiune va stabili dacă aceste garduri sînt contemporane cu așezarea sau mai tîrzii, așa cum apar ele în profilul, destul de neclar, al șanțului de evacuare. În condițiile în care ele sînt contemporane cu așezarea, puteau constitui o fortificare dublă, din lemn, a așezării, permițînd o bună apărare a sa, delimitînd în același timp și limita așezării.

2 — În dreptul metrului 56 stratul de humus dispare reapărînd în dreptul metrului 90. Este de presupus existența unui șanț exterior cu o deschidere superioară de 46 metri, fără însă a putea ști încă adîncimea sa.

3 — Un val aplatizat, exterior așezării, cuprins între metri 90—158,50 (lungime 68,5 m).

4 — Al doilea șanț, lung de 66,5 m, între metri 158,50—225 m.

5 — Al doilea val aplatizat, lung de 80 m, între metri 225—310 m.

6 — Între metri 310—326,50 un șanț cu pereți abrupti, probabil artificial, avînd în partea superioară deschiderea de 16,50 m.

7 — **Așezarea propriu-zisă.** Pornind de la m 326,50 pînă la m 360 malul nordic al șanțului are înălțimea maximă. Se continuă apoi cu stratul de cultură. De la m 326,50 solul viu, intact, apare permanent în profilul șanțului de evacuare (datorită micșorării planului la scara 1 : 25 000 pe desen el se pierde acolo unde stratul de cultură coboară foarte mult). Între m 367—368,40 s-a surprins o groapă (de locuință ?) plasată la o distanță foarte mare (peste 200 m) de celelalte locuințe.

Între m 582,60—585,40 o a doua groapă, provenind de la o locuință dreptunghiulară plasată la marginea zonei locuite a așezării. Cu cea de a treia groapă, din dreptul m 607,60 începe zona intens locuită a așezării. În total, pe profilul peretelui vestic al șanțului de evacuare s-au surprins 16 gropi, aparținînd unor locuințe (locuințe de suprafață cu una sau două încăperi, semi-bordeie și bordeie) și gropi menajere. (fig. 4/a—b și fig. 5).

Din cît s-a putut constata, locuințele distruse aveau formă patrulateră. Unele erau dotate cu vetre de foc, iar alături de altele au apărut resturile distruse ale unor cupatoare.

În dreptul metrului 837,40 stratul de cultură dispare, coborînd sub nivelul excavat.

Planşa 3 a) HODONI-PUSTĂ 53 Profilul peretelui nordic

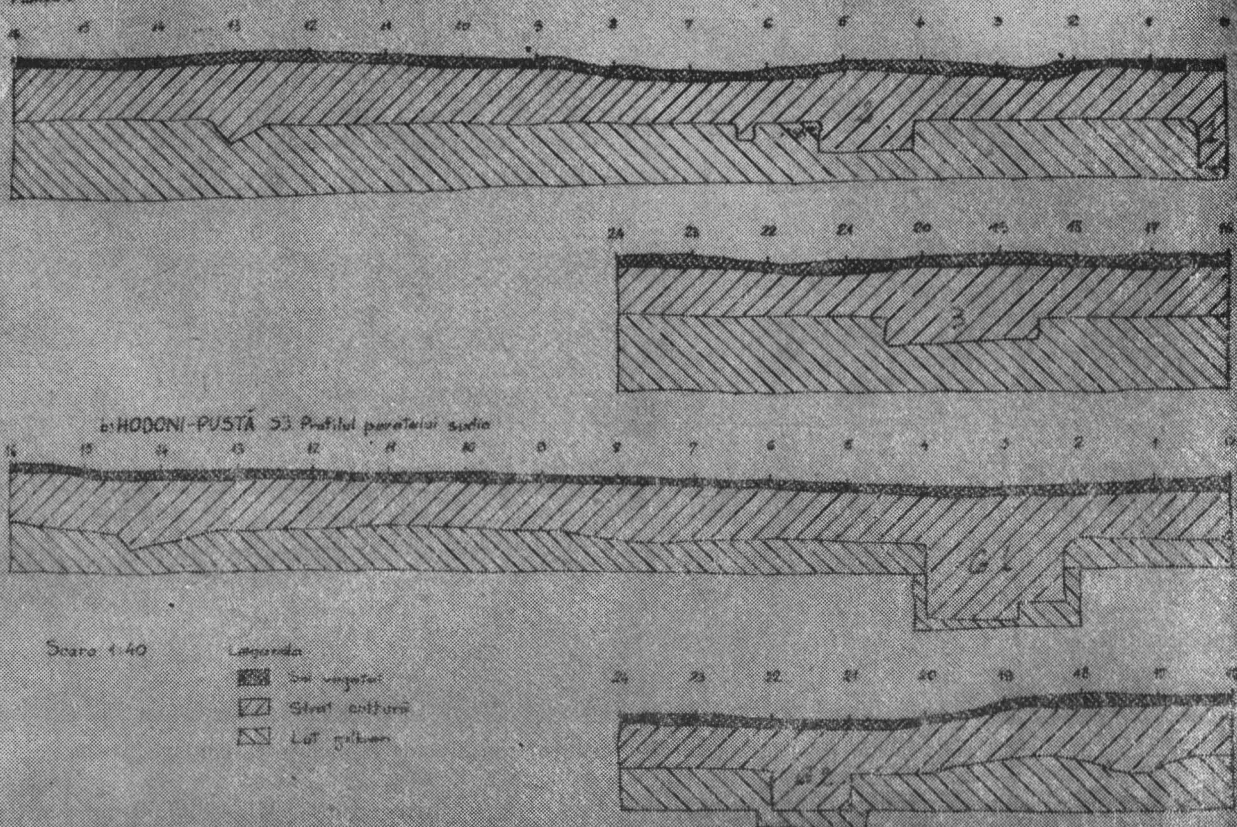

Fig. 3. Hodoni-Pustă. Secțiunea S 3: a) profilul peretelui nordic; b) profilul peretelui sudic.

Aici începe probabil șanțul de apărare de la nord de așezare. De la extremitatea nordică a șanțului de evacuare, platoul „Pustă” coboară în pantă continuă dar neaccentuată spre unul din drumurile de țară care fac legătura între localitatea Hodoni și șoseaua Timișoara—Sinicolaul Mare, drum foarte utilizat de localnici și mașinile C.A.P., dincolo de drum (la nord de acesta) aflându-se o „vale” pe fundul căreia s-a efectuat, dintr-o epocă modernă, albia unui canal. La nord de firul de apă relieful se înalță din nou, realizând o terasă mai înaltă, utilizată în agricultură.

În aspectele sale principale, peretele vestic al șanțului de evacuare este identic cu cel estic, diferind doar în cazul câtorva gropi care, surprinse în peretele estic, se închid în cadrul șanțului de evacuare nemaipărînd în peretele vestic, de asemenea, atunci cînd profilul vestic surprinde gropi care, începînd în cadrul celor 1,20 m lățime ai șanțului de evacuare, se continuă la vest de șanț.

Cel de-al doilea șanț, plasat la extremitatea nordică a așezării, taie așezarea lateral, nesurprinzînd decît pe o distanță de aproximativ 200 de metri gropile unor locuințe, îndeosebi bordeie.

Din pereții celor două șanțuri de evacuare precum și din pămîntul de aruncătură s-au recuperat fragmente ceramice aparținînd unor vase distruse de presiunea cu care șanțul a fost excavat. Ceramica colectată este de două categorii: ceramică lucrată la roată, din pastă fină, nisipoasă, de culoare cenușie, de tradiție romană și ceramică lucrată cu mîna, executată neîngrijit, prost arsă, de culoare cenușiu-negricioasă și aparținînd forme de oală borcan de dimensiuni mici sau mijlocii.

Pe baza materialului ceramic recuperat așezarea a fost datată ca aparținînd secolelor III—IV e.n.

B. În anul 1979, în intenția efectuării aici a unor cercetări arheologice de durată s-a organizat prima campanie de săpături arheologice, realizîndu-se între 18—31 iulie 1979 un sondaj arheologic care a constatat dintr-o secțiune cu dimensiunile de $30 \times 2,5 \times 1,50$ (1,90) m (S 3) și o casetă adiacentă de $3 \times 3 \times 2$ m (C 1). Pentru a se asigura o continuitate a descoperirilor, cele două șanțuri de evacuare au fost considerate S 1 (cel orientat sud-nord) și S 2 cel orientat est-vest, considerîndu-se totodată S 1 ca axă longitudinală a așezării.

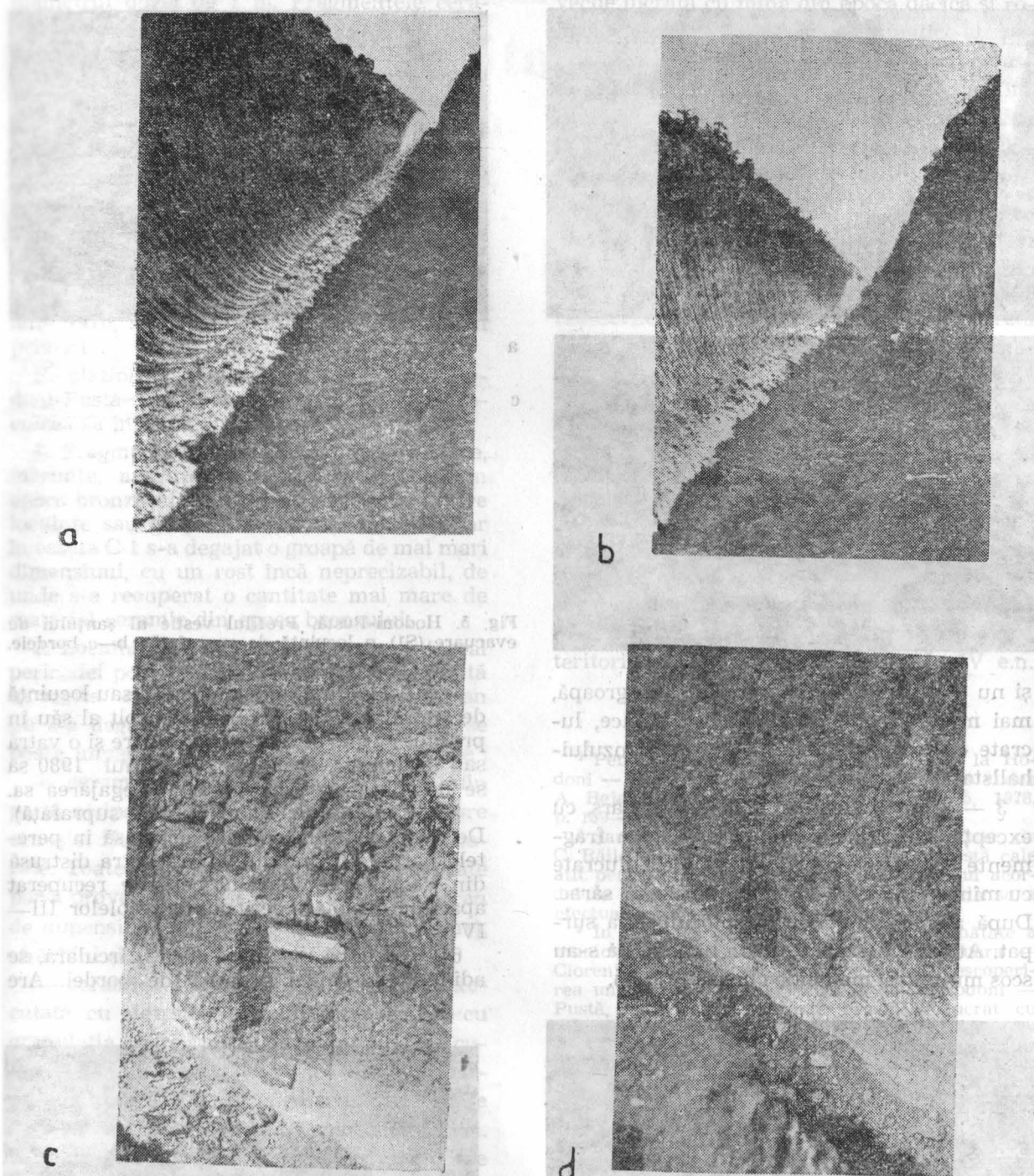

Fig. 4. Hodoni-Pușta. Șanțul de evacuare S1 : a—b val și șanț aplatizate ; c—d gropile stilpilor din lemn.

Secțiunea S 3, începută în anul 1979 va constitui, prin prelungirea spre ambele extremități ale așezării, axa transversală a acesteia, orientată est-vest și plasată perpendicular pe S 1.

Sondajul efectuat în anul 1979 a surprins următoarele elemente (fig. 3) :

1 — *Locuința nr. 1* (Bordei). Groapa sa, de formă dreptunghiulară, a fost surprinsă și în șanțul din 1976. În anul 1979 s-a degajat

intrarea și partea vestică a locuinței. S-a recuperat materialul ceramic (fragmente de ceramică romană, lucrate la roată, de culoare cenușie și de ceramică lucrată cu mina) databil în sec. III—IV e.n.

2 — *O groapă de mai mari dimensiuni* (G 1) surprinsă în peretele sudic al secțiunii S 1. S-a deschis în dreptul său caseta C₁, dar s-a dovedit a fi doar o groapă menajeră, cu câteva fragmente ceramice de sec. III—IV e.n.

a b

c

Fig. 5. Hodoni-Pustă. Profilul vestic al șanțului de evacuare (S1). a locuință de suprafață ; b—c bordeie.

și nu o locuință cum s-a crezut. Sub groapă, mai multe fragmente ceramice atipice, lucrate cu mîna, databile în epoca bronzului-hallstatt.

3 — *Cuptor* menajer, foarte puțin ars, cu excepția bazei. În el s-au găsit cîteva fragmente ceramice de sec. III—IV e.n. lucrate cu mîna și la roată, dar inventarul este sărac. După abandonare, bolta cuptorului s-a surpat. Atît din pereți cît și din umplutură s-au scos multe fragmente de chirpic (Fig. 6).

4 — *Locuința nr. 2* (semibordei sau locuință de suprafață). S-a surprins un colț al său în profilul nordic al S₃. Se pare că are și o vatră sau un cuptor. Urmează ca în anul 1980 să se deschidă o casetă pentru degajarea sa.

5 — *Locuința nr. 3* (locuință de suprafață). De mai mari dimensiuni, surprinsă în perețele nordic al sondajului. Are vatra distrusă din vechime. Materialul ceramic recuperat aparține aceleiași perioade a secolelor III—IV e.n.

6 — *Groapă* menajeră (G2). Circulară, se adîncește asemeni gropilor de bordei. Are

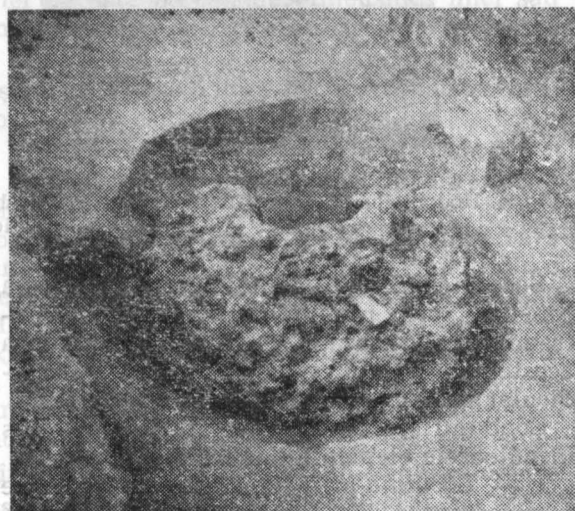

Fig. 6. Hodoni-Pustă. Cuptor din secțiunea S 3.

diametrul buzei de 1 m. Fragmentele ceramice recuperate din ea sînt atipice.

7 — *Locuința nr. 4* (Bordei). Groapa sa a fost surprinsă parțial de caseta C 1 în colțul sudic al său, în perioada finală a campaniei de săpătură, fapt ce a determinat amînarea degajării sale integrale pentru anul 1980.

C. Concluzii. Dat fiind faptul că șantierul arheologic de la Hodoni-Pustă este abia la începuturile sale, emiterea unor concluzii cu caracter categoric este prematură. Totuși, în urma sondajului din anul 1979 și a datelor oferite de profilele șanțurilor degajate în anul 1976, se pot evidenția unele concluzii primare :

Pe platforma relativ joasă a punctului Hodoni-Pustă s-au descoperit urme atestînd locuirea sa în două epoci istorice :

1. Fragmente ceramice, îndeosebi atipice, mărunte, apărute sporadic și databile în epoca bronzului, recuperate în spațiile dintre locuințe sau gropile mai puțin adînci. Doar în caseta C 1 s-a degajat o groapă de mai mari dimensiuni, cu un rost încă neprecizabil, de unde s-a recuperat o cantitate mai mare de material ceramic din epoca bronzului.

2. Locuințele descoperite aparțin integral perioadei post-romane. Ceramica descoperită în aceste locuințe (menționăm că în acest an nu s-a degajat integral nici o locuință) se poate împărți tipologic în două mari grupe :

— ceramică romană, lucrată la roată, din pastă nisipoasă, de bună calitate, de culoare cenușie. Nu s-au descoperit fragmente decorate. Toate fragmentele ceramice recuperate par a proveni din vase de forma oalei-borcan de dimensiuni mijlocii (15—20 cm înălțime), străchini și castronașe.

— ceramică lucrată cu mîna. Prost executată, cu pietricele în compoziție și nisip cu granulație mare, insuficient arsă. Are culoarea cenușiu-negricioasă, cu urme puter-nice de ardere ulterioară. Aparține tipului de oală-borcan, de dimensiuni mici și mijlocii. Nu s-au găsit fragmente decorate, dar unele fragmente au buza ornamentată cu alveole.

În stadiul actual stabilirea unui raport cantitativ între cele două categorii de ceramică este prematură.

Ambele tipuri ceramice sînt larg răspindite în descoperirile de sec. III—IV e.n., atît în cele sporadice sau fortuite de pe teritoriul Banatului³ cît și pe spațiul mai larg național și european. Ceramica lucrată la roată este de tradiție romană. Ceramica lucrată cu mîna își găsește analogii atît în ceramica mai

veche lucrată cu mîna din epoca dacică și romană, cît și în descoperirile sarmatice ale perioadei. Lipsa, pînă în prezent, a unor vase întregi sau întregibile nu ne permite încă în-cadrarea certă a ceramicii lucrată cu mîna de la Hodoni-Pustă în una din cele două categorii.

Cunoscînd, pentru spațiul carpato-danubian existența, în secolele III—IV e.n. a numeroase așezări rurale,⁴ atît daco-romane cît și aparținînd răspînditei culturi Sîntana de Mureș-Cerneahov (cultură în componența căreia au intrat mai multe grupuri etnice, în funcție de zona în care s-au efectuat descoperirile) considerăm, pe baza descoperirilor de pînă acum, că așezarea de la Hodoni-Pustă aparține unei colectivități în cadrul căreia locuitorii daco-romani au putut intra în contact cu elementele sarmatice din zonă. Continuarea cercetărilor va permite confirmarea și aprofundarea acestei ipoteze, contribuind substanțial la o cunoaștere mai aprofundată a realităților economice și social-politice de pe teritoriul Banatului în secolele III—IV e.n.

NOTE

¹ Pentru materialul feudal-timpuriu de la Hodoni — Pociroane și sondajul din 1976 a se vedea A. Bejan — M. Moga, *Tibiscus*, Istorie, 5, 1978, p. 159—168.

² Șanțurile din 1976 ne-au fost semnalate de C. Răileanu căruia îi mulțumim și pe această cale atît pentru informații cît și pentru sprijinul acordat la desenarea profilelor. Ulterior domnia sa a efectuat ridicarea topografică a zonei.

³ În luna martie 1980, în imediata vecinătate a municipiului Timișoara, în punctul Timișoara — Cioreni, terasarea unei movile a dus la descoperirea unei așezări similare cu cea de la Hodoni — Pustă, cu material ceramic roman și lucrat cu mîna, cu locuințe de formă patrulateră. S-a efectuat o săpătură de salvare, urmînd ca pe viitor să se organizeze aici săpături arheologice sistematice.

⁴ D. Protase, *Banatica*, 1, 1971, p. 99—105 și bibliografia.

DIE SIEDLUNG DES III.—IV. JAHRHUNDERTS n.Z. VON HODONI- PUSTĂ (KREIS TEMESCH). VORZEITIGER ARCHAEOLOGISCHER VORSCHUNGSBERICHT — 1979

ZUSAMMENFASSUNG

Die Oberflächenvorschungen des Jahres 1979 auf dem Gebiete des Dorfes Hodoni — Pustă entdeckten zwei Gräben, jeder mit einer Länge von ungefähr 1 000 m., die eine auf Grund des archäologischen Materials (Keramik) des III—IV. Jahr-

hunderts u.Z. datierte menschliche Siedlung durchkreuzt, die viereckformige Wohnungen (Oberflächenwohnungen, Katen und Halbkaten).

In Profil dieser Gräben erscheinen auch Verteidigungselemente (Gräben und abgetragene Verteidigungswallen) ohne aber behaupten zu können dass sie aus derselben Zeit wie die Siedlung stammen.

In Jahre 1979 hat man einen archäologischen Test durchgeführt (Figur 3) der solche Wohnungen, Abfallgruben und einen Herd enthält (Figur 6).

Die wiedergewonnene fragmentierte Keramik ist von zwei Arten.

— römische Keramik, bearbeitet auf dem Töpferrad von grauer Farbe und hergestellt aus einer Paste von guter Qualität und etwas Sand.

— Keramik mit der Hand bearbeitet gehörend einiger Gefäße von mittlerer Grösse.

Die archäologischen Elemente die bis heute in dem Gebiete Hodoni — Pustă gefunden wurden zeugen von einer Siedlung des III.—IV. Jahrhunderts u.Z.

Die zukünftigen Forschungen werden zur Klärung dieser geschichtlichen und archäologischen Gesichtspunkte aus dieser Zeit auf dem Gebiete des Banats beitragen.

ABBILDUNGSVERZEICHNIS

Abb. 1. Hodoni — Pustă. Profil der westlichen Wandung des Grabens S1.

Abb. 2. Hodoni — Pustă. Profil der westlichen Wandung des Grabens S1—21—29 Meters.

Abb. 3. Hodoni — Pustă. Schnitt S3: a Profil der nördlichen Wandung; b Profil der südlichen Wandung.

Abb. 4. Hodoni — Pustă. Ausleerungskanal: a—b Wal und Schantze; c—d Gruben der Holzpfostens.

Abb. 5. Hodoni — Pustă. Westprofil des Ausleerungskanal S1, zerstörte Wohnungen: a Oberflächewohnung; b—c Wohngruben.

Abb. 6. Hodoni — Pustă. Backofen aus dem Schnitt S3.